

KULTUR

Klassisk cd

Julemusikk gjennom århundrene

A Baroque Christmas. Div. ensembler, solister, dirigenter. Utgitt på Ricercar. 3 cd-er.

Det er mange år siden jeg har fått julemusikk som kan måle seg med denne. Sangene er skrevet av barokk-komponister fra Tyskland, Italia, Spania, Frankrike og England. Som en rød tråd gjennom det hele går den i barokktiden så populære sangen «La Monica». Den kom opprinnelig fra Italia og handlet om sorgen til en jente som ikke ville gå i kloster. Men den ble snart tilordnet jomfru Marias gåtefulle personlighet. I forskjellige versjoner forekommer den i alle disse landene. Hør for eksempel på den vakre orgelversjonen til Louis-Claude Daquin (cd 3, spor 8). Flere av sangene var opprinnelig drikkeviser som det så ble satt kristelig tekst til. Det som gjør disse cd-ene spesielt interessante å lytte til, er at der det synges, følger uttalen det som var norm i de forskjellige århundrer (fra ca. 1570 til ca. 1750). Fem sopraner opptre, to kontra-tenorer, fire tenorer og to basser. Organistene er tre i tallet og ensemblerne ikke mindre enn ti.

Blant komponistene finner vi kjente navn som Buxtehude, Schütz, Corelli, Byrd, Bach. Men ikke mindre velklingende er Samuel Scheidt, Tarquinio Merula, Du Cauroy, Du Mont, L.-C. Daquin. For ikke å glemme den kjente Anonymus! De forskjellige orglene registreres slik at noen ganger ligner det en sekkepipe, andre ganger trompeter. Men her er også reelle sekkepiper, kornetter, samt treblåserinstrumenter som skalmeie og dulcian.

Fader vår

Pater noster: A choral reflection on the Lord's prayer. The King's Singers. Naxos

Det er en sjeldent fin sammensatt cd med 25 sanger som har «Fader vår» som tekst. Det begynner, som seg hør og bør, med en gregoriansk sang, og slutter likedan. Ellers er sangene ordnet i grupper alt etter hvilken del av bønningen som synges. Slik blandes komponister fra forskjellige nasjoner og tider.

Historisk strekker sangene seg over et helt årtusen (fra gregoriansk sang til Bernstein og John Tavener). Med unntak av den enstemmige gregorianske sangen dominerer flerstemmigheten på en slik måte at den sammen med teksten gir sangene et eiendommelig enhetlig preg, selv om det er århundrer mellom dem.

Likevel vil jeg anbefale å lytte særlig til Heinrich Schütz (spor 2), Josquin des Prés (spor 4), Stravinskij (spor 10), Purcell (spor 20) og de Victoria (spor 21).

The King's Singer hører med blant de fremste ensembler i sitt slag. De har fått en rekke priser, blant annet en Grammy Award i 2009, og har mer enn 150 cd-er bak seg. En mer homogen gruppe, der samtidig den enkelte stemme skinner gjennom, er det vanskelig å tenke seg.

Den engelske carol

Benjamin Britten: A Ceremony of Carols; Saint Nicolas. Solister, Choir of Trinity College, Sally Pryce harpe, dir.: Stephen Layton. Hyperion.

Koret fra Trinity College i Cambridge omfatter rundt 30 sangere og to organister. Alle er de studenter som ennå ikke har avlagt sin BA-eksamen. Koret har en tradisjon som kan spores tilbake til 1300-tallet. I Saint Nicolas har de med seg andre kor, et instrumentensemble og sangsolister, men det er «A Ceremony of Carols» som betar mest av disse to Britten-verken.

Carol kommer egentlig av det latinske choraula som igjen stammer fra gresk choraula, en aulos-spiller (tilnærmet obo-spiller) som spilte til kordansen. I middelalderen var carol en runddans med sang og ikke forbundet spesielt med julen. Men i løpet av 1500-tallet ble det den engelske betegnelse på julesang.

Brittens arrangement av ni carols, omkranset av en innledende og avsluttende gregoriansk sang med et interludium (for solo-harpe) i midten, er utsoekt. Harpe og unge, klare og høye stemmer klinger utrolig godt sammen. Hør for eksempel på «This little babe» (spor 7).

Kjente julesanger

Christmas with the Vienna Boy's Choir. Julesanger + utdrag fra Händels Messias. Wiener

Sängerknaben, Wien Studio Ensemble, dir. Peter Marschik. 2 cd-er. Capriccio.

Wiener Sängerknaben kan føre sin tradisjon tilbake til 1498, da Maximilian I engasjerte tolv gutter som ble basis for et kor ved hoffet som nylig var dannet. Både Haydn og Schubert sang her,

og listen av komponister som forholdt seg til koret rekker fra Heinrich Isaac (i renessansen) til Bruckner.

De fleste av sangene her vil være kjent for norske ører (iallfall eldre generasjoner), fordi vi i den grad deler de tradisjonelle julesangene med det tyske språkområdet. Vi kan høre at dette berømte guttekolet ikke kommer fra Tyskland. De synger på umiskjennelig wienerisch. Sangene er smakfullt instrumentert.

På den andre cd-en, med highlights fra Händels Messias, opptre også et annet kor, samt Academy of London med diverse solister. Det lyder både mektig og sobert. Men det er julesangene på den første cd-en som her interesserer mest.

Norsk juleplate i særstilling

Sæle jolekveld. Marianne Beate Kielland mezzosopran, Nils A. Mortensen klaver. Lawo.

Arrangementene av en julesanger kan bety alt, og på de fleste såkalte juleplater er de under enhver kritikk. På denne cd-en deri-

mot, har den fremragende organisten Magne H. Dragen arrangert flere av de tradisjonelle julesangene både utsøkt og stemningsfullt. Også pianisten, Nils Mortensen, har også gjort vakre arrangementer. Med seg har Kielland og Mortensen fiolinisten Erika Toth, cellisten Rune Bergsmo og kontrabasisten Knut Erik Sundquist. Flere av de kjente sangene har mindre kjente, nydelige melodier, slik som folketonebearbeidelser av «Et barn er født i Betlehem», «Mitt hjerte alltid vanker» og Griegs «Du grønne glitrende tre». Disse alternerer med kjente julemelodier og sanger av Reger, Sibelius, Wolf, Ives.

Blant de norske juleplatene er denne i en særstilling. Velsignet fri for all jule-kitsch. Kiellands stemme er varm, intonasjons-sikker og ordene toner frem på en naturlig måte. Mens jeg lytter til denne juleplaten, snør det tett ute, uten at det kan høres. Høres kan selvfølgelig disse fint fremførte sangene, men det hersker en ro og en stillhet over fremførelsene her som harmonerer med stillheten ute.

Ingen jul uten Bach og orgel

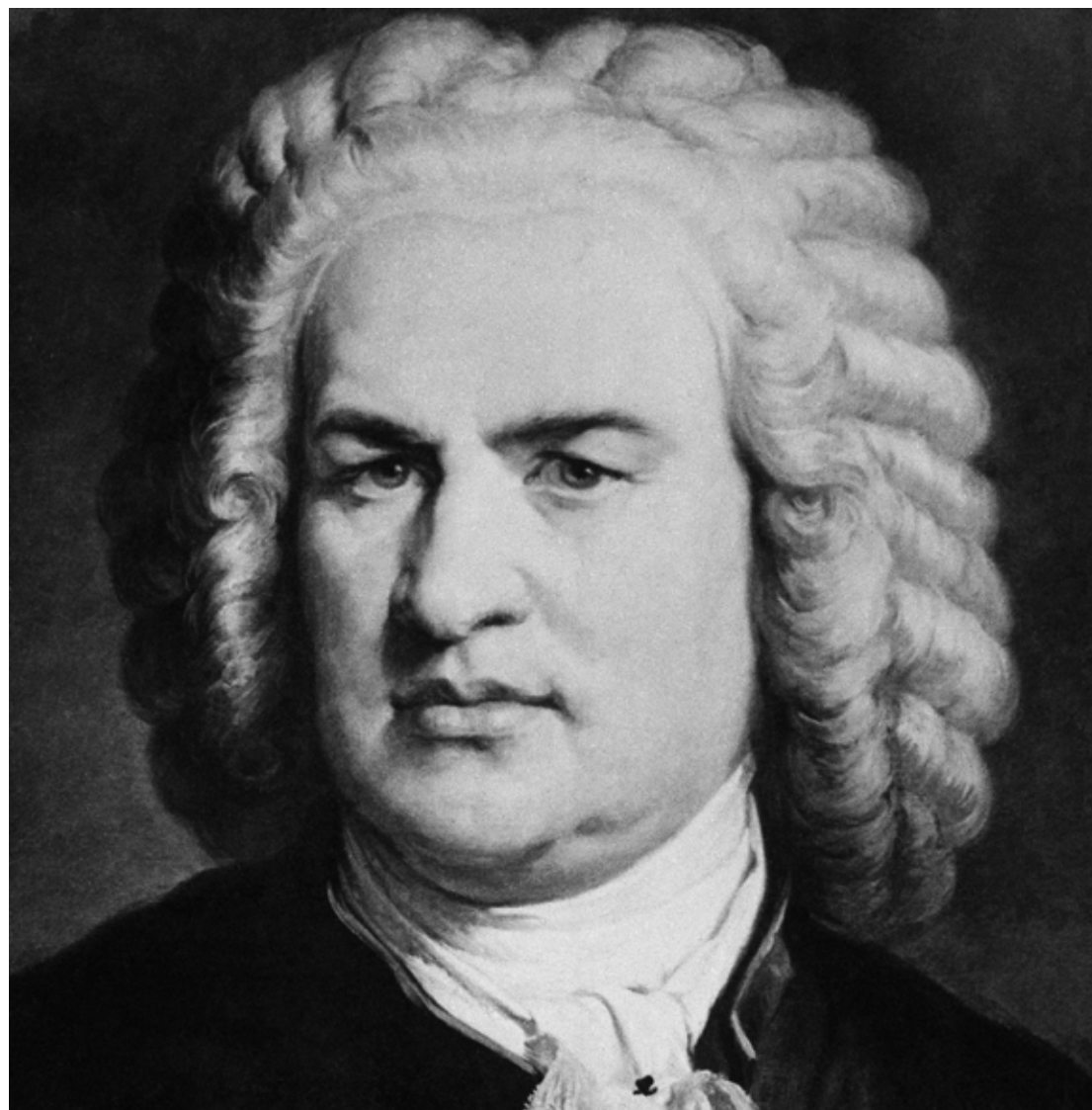

Bach: Konserter og koralforspill. Kåre Norstoga på Silbermann-orgelet i Arlesheim-katedralen. 2 cd-er. Lawo.

Heinrich Heine sa en gang om den protestantiske kirke, at manglet den et orgel, så var det ingen protestantisk kirke. Heine har et poeng, men det fins store og vidunderlige orgler også i katolske kirker. Ett av disse er fra Arlesheim-katedralen i Sveits.

Kåre Norstoga har i Oslo Domkirke spilt gjennom alle Bachs orgelkomposisjoner. Nå er han på god vei til å innspille alt. Den første cd-en her omfatter konserter, som Bach omskrev fra Vivaldi og andre. De setter store krav til virtuositet.

Men for julen egner den andre cd-en seg best. Her hører vi Partitaen over koralen «Sei gegrüset», «Jesu gütig», et storverk med 12 variasjoner. I tillegg kommer flere koralbearbeidelser, fantasier og fuger, 15 i alt. Vakrere fremført har jeg aldri hørt koralbearbeidelsene. Det skyldes sikkert registreringsmulighetene på Arlesheim-orgelet, men ikke minst Norstogas musikalitet og dype Bach-forståelse. Her utmåles virkelig spennet mellom jord og himmel.

Ingen jul uten musikk fra Johan Sebastian Bach.